

Lynne Segal

Radikal Mutluluk
Müşterek Neşe Anları

Türkçesi: Beyza Sumer Aydaş

İçindekiler

Önsöz	11
1. Mutluluğun Nesi Yanlış?	21
Göze Çarpan Tersine Dönüşler	24
Felsefi Yapbozlar	34
Tutku ve Politika	40
2. Bana Acıklı Şarkılar Söyleme	49
Melankolinin Binbir Tonu	51
Mutsuzluk Piyasası	56
Depresyondan Sağ Çıkmak	61
Toplumsal Hisler	65
3. Hani Nerede Neşe?	75
Ortak Neşenin Sönüşü	76
Seküler Dünyada Tutku	85
Tüketme Hazzı	93
4. Arzunun Riskleri mi?	107
Aşk Gerçek midir?	108
Modern Cinselliğin Doğuşu	115
Seks Özgürleştirir mi?	123
5. "Aşk Hakkındaki Hakikat"	137
Aşkın Defoları	137
Aşk Nerede Kök Salıyor?	144
Aşkın Kalıcı Tortusu	154

6. Ütopyalar İcat Etmek.....	163
Mutluluk Mühendisliği	164
Vatandaşlık Mücadeleleri	168
Hayalperestler Devrimcilere Karşı	170
Özgürleştirici Arzu	179
Feminist Hayalciler	183
7. Farklı Yaşamak	191
Ütopya Önce Küçümsendi Sonra Gücünü Geri Kazandı	191
Kıyamet Senaryoları	199
Direniş Alanları	202
8. İçinde Yaşadığımız Devletler.....	217
Refah Devletini Şekillendirmek	217
Savaş Sonrası Refahın Sınırları	221
Devlet Kaynaklarının Satışı	228
Kişisel Bedel: Sefaletle Tanık Olmak.....	237
Kamusal Yaşamı Geri Kazanmak	245
Sonsöz: Mutlu Sonlar mı?	257
Teşekkür.....	265
Sonnotlar	267

1

Mutluluğun Nesi Yanlış?

Britanyalı yazar Jeanette Winterson bir kadına âşık olduğunu söylediğinde annesinin, “Normal olmak varken neden mutlu olasin?” diye sorduğunu anımsıyor. Oysa Winterson annesine, “Onunlayken mutluyum. Sadece mutlu,” derken yalnızca hislerini açıklamaya çalışıyordu.¹

Bunu okuyunca insan şaşırıyor. Bu diyalogun üzerinden çok değil, sadece yirmi beş yıl geçmiş ama özellikle bugün kulağa tuhaf geliyor. Çünkü son yirmi yıldır ısrarla “mutluluğun”, hepimizin amaçlaması gereken normallik olarak reklamı yapılıyor. Bugünlerde mutluluğun peşine düşmeyi yok saymak hiç de “normal” değil. Bize kendimizi memnun etmek için hayatın her alanında bireysel çaba harcamamız gerektiği söyleniyor. Bu bakış açısı, hepimizi sevindirmesi gereken çeşitli yasal reformlarla sonuçlandı. Bunlar arasında, –pek çok çevrenin şiddetli muhalefetine ve trans ile queer hakları konusunda daha yapılacak çok şey olmasına rağmen– Batı âleminin büyük bir bölümünde gey ve lezbiyenlere resmi nikah hakkının tanınması da yer alıyor. Pek çokları, bunda hoşagitmeyecek ne var, diye sorabilir.

Mutluluk konusundaki sorun ise, hepimiz (veya neredeyse hepimiz) genel olarak ondan yana olsak da, mutluluğun doğasını tespit etmenin kolay olmamasından kaynaklanıyor. Ona nasıl ulaşılacağından emin olmaksızın daha da zor. Aslında süregelen mutluluk arayışının kendisinin hüsrana, huzursuzluğa ve başarısızlık hissi yarattığını ileri sürmek yanlış olmaz. Duygular değişken ve karmaşıkken, kahkahayla gözyaşı, haz ile hoşnutsuzluk sıklıkla iç içeyken ya da bir ölçüde istikrarsızken (ve kısmen içinde yaşadığımız

çevreye göre belirleniyorken), bu pek de şaşırtıcı olmasa gerek. Hisleri tanımlamanın zor olabileceğini, zaman zaman neredeyse anlaşılmasız göründüklerini, kelimelerin kifayetsiz kaldığını ya da hislerimizin karmaşıklığını çarpıtmasa da fazla basitleştirdiğini biliyoruz. Auden 1940'ta insan kalbinin karmaşıklığını kavramak için şairlere muhtaç olduğumuzu öne sürdü: "Şiir, karmaşık hislerin net ifadesi olarak tanımlanabilir."²

Bugün pek çoklarınca bu karmaşıklıkların bazılarını netleştirebilmesi umulan yeni bir "mutluluk bilimimiz" var. Ancak durum henüz yeterince net değil. Şimdiye kadar netlik kazanan tek şeyse, bu bilimi savunanların, karmaşık hisler hakkında derinlemesine düşünmeyi teşvik edebilecek *en son* kişiler oldukları. Bizi mutluluğu seçmeye teşvik eden yeni gündemin ve bize bunu tam olarak nasıl yapacağımızı anlatmayı amaçlayan yığınla kitabın, hislerdeki ufak bir nüansa bile ayıracak vakitleri yok. Örneğin, "mutluluğa giden yeni yollar" öneren prestijli Londra Ekonomi Okulu'nun (LSE) en saygın Britanyalı psikologlarından biri olan Paul Dolan, *Happiness by Design* [Mutluluğu Tasarlamak] adlı kitabında mutluluğun tanımına sadece birkaç kısa cümle ayırmış:

Yirmi yıldır ekonomi, psikoloji, felsefe ve politikanın kesiştiği alanlarda çalışan biri olarak, sanırım şu tanımın doğruluğunu güçlü bir şekilde savunabilecek konumdayım: *Mutluluk zamana yayılan haz ve erek deneyimleridir...* Ayrıca ölçülebilirdir ki bu, mutluluk anlayışımızı geliştirmek istiyorsak çok önemlidir.

Yeni "mutluluk biliminde" herhangi bir karmaşıklığa ya çok az yer vardır ya da hiç yer yoktur, sadece karmaşıklığın bertaraf edilmesi gerekir. Dolayısıyla Dolan sözlerini şöyle sürdürür:

Mutluluğa ve kendimize dair varsayımlarımızın çoğu, genellikle bizi gerçekten neyin mutlu ettiğinden çok neyin mutlu etmesi gerektiğine odaklanmamızla alakalıdır.³

Günümüzün mottosu “seni ne mutlu ediyorsa onu yap”tır. Pedofil, göçmen veya terörist olarak yaftalanmadıkça diğer etik kaygıların pek bir geçerliliği yoktur. Bu içi boş mutluluk numunelerine neredeyse her reklam panosunda rastlarız. Son zamanlarda dikkatimi çeken bir ilanda, bisiklete binen siyahi bir genç kadın vardı ve *Barclay’s Bank* cömert bir şekilde ona ve dünyaya, “Kendin olmaksızın mutlu olman için buradayız” diyordu. Evet, elbette öyledir, o yüzden bir dahaki sefere hesap limitini aştığında veya kredi kartın iptal edildiğinde gülümsemeye devam etmeyi unutma.

Tabii ki ticari dünyadan kuşkulu vaatler gelmesinde şaşırtıcı bir şey yok. Arzularımızın uyandırılması ve davranışlarımızın manipüle edilmesi reklamcılığın varoluş sebebidir, ki bu konuya üçüncü bölümde döneceğim. Daha umulmadık olan, hükümetlerin günümüzde “mutluluğumuza” gösterdiği abartılı ilgidir. Kemerlerin sıkıldığı, depresyon ve ruhsal bozukluk oranlarındaki artışın dünya çapında korku yarattığı bu günlerde –savaş, etnik çatışma ve çevresel felaketi saymıyorum bile– çok daha gariptir bu.

Bu durum, etkili mutluluk araştırmacılarının çoğunun davranışsal iktisatçılar olduğu “turbo” kapitalizm olarak adlandırılan çağın zamane ruhuna pek uygundur.⁴ Daha da garip bir şekilde, bu ekonomistlerin sıkça tekrarladıkları iddialardan biri, belli bir minimal düzeyin üzerinde, mutluluğun ekonomiyle hiçbir alakasının olmadığıdır. Bu fikir “Easterlin Paradoksu” olarak adlandırılıyor ve ismi 1974’te mutluluğa katkıda bulunan etmenleri araştıran Amerikalı ekonomist Richard Easterlin’den geliyor.⁵ Yaptığı araştırmalar, uzun vadede belli bir eşğin üzerindeki ekstra paranın, *ille de* mutluluğun artmasını garanti etmediğini göstermiştir.

Bu iddia, Warwick Üniversitesi’nden bir diğer Amerikalı ekonomist Andrew Oswald’ın yanı sıra, bu alanın önde gelen düşünürlerinden Richard Layard da dahil olmak üzere mutluluk uzmanları tarafından rutin olarak tekrarlanmaktadır. 2000 yılında Lordlar Kamarası’na atanan Layard uzun bir süredir, art arda gelen Britanya hükümetlerinin esenlik inisiyatiflerinin merkezinde yer almaktadır ve 2012’deki Dünya Mutluluk Raporu’nu [World Happiness Report] hazırlayanlardan biridir.⁶

Ancak bu teoriye karşı çıkanlar da vardır. Örneğin, ABD'den Betsey Stevenson ile Justin Wolfers adlı iki ekonomist, bu durumun aksine, paranın önemli olduğunu gösteren güncel istatistikler ortaya koydular. Farklı ülkeler arasında veya içinde yaptıkları karşılaştırmalar sonucunda, "temel ihtiyaçlar" karşılandıktan sonra gelirin daha yüksek olmasının, öznel esenlik değerlendirmelerinin daha iyi olmasına yol açmadığı iddiasını kanıtlayacak bir veriye rastlamadılar. Tam aksine, Stevenson ile Wolfers, gelire mutluluk arasındaki bağıntının gelir yükseldikçe azalmadığını ileri sürer ve "Eğer bir doyum noktası varsa da, henüz ona ulaşmadık," diye belirtirler.⁷

Pösteği hesaplayıcısı ekonomistler arasındaki bu atışmalardan nasıl bir sonuç çıkarabiliriz? Bireysel ve toplumsal esenlik ile aralarındaki ilişkilerle ilgilenenlerimiz açısından, hazlarımız, kederlerimiz ve hayatta kalış biçimimiz ölçülüp toplumsal sağlığımızla ilgili politikalar geliştirmek üzere kullanılırken, tam olarak neyin tartışıldığını veya belki de göz ardı edildiğini daha iyi araştırmanın neden daha da elzem hale geldiğini gösterdikleri kesin. Bizi, bunların ötesine geçebilmek için, mutluluk mefhumu etrafındaki kamusal söylemlerle ölçümler arasındaki tutarsızlıkları anlamaya zorluyorlar.

Burada gözüme çarpan ilk şey, güncel mutluluk gündeminin, tam karşıtıyla, yani *bedbahtlık gündemi* olarak daha iyi tanımlanabileceği. Son dönemde devletlerin ve işverenlerin mutluluğa bu kadar ilgi göstermesi, halka yönelik bir yardımseverlik patlamasıyla açıklanamaz; aksine, bu samimiyezsiz "mutluluk gündemi", her şeyden önce artan toplumsal sefaletin faturasını düşürmekle alakalıdır. İngiltere yönetiminin tavsiye almak üzere kimlere başvurduğuna bakıldığında da bu açıkça görülebilir.